

HET LAAT-ROMEINS CASTELLUM TE OUDENBURG

Sinds 1956 worden te Oudenburg systematische archeologische opgravingen ondernomen met het doel meer nauwkeurige gegevens in te zamelen omtrent de alhier in de Romeinse tijd opgerichte legerbasis (*Arch. Belg.* 135; *Arch. Belgii Speculum* IV). Daar deze opgravingen te situeren zijn in een dicht bewoonde dorpskom dient rekening gehouden met de praktische topografische mogelijkheden: zo greep in 1976 en 1977 het onderzoek plaats in het centrum van het huidige dorp, meer bepaald op het kerkhof dat zich rond de parochiekerk uitstrekt. Daar deze zone niet alleen centraal in de huidige bewoning gelegen is doch tevens het middelpunt uitmaakt van het antieke *castellum*, kon een opgraving hier belangrijke gegevens brengen zowel in verband met de Romeinse vesting als met de in de vorige eeuw afgebroken kerk. Het onderzoek greep plaats van 21 oktober 1976 tot 12 augustus 1977 met een winteronderbreking van 16 december tot 23 maart. Voor hun medewerking aan de opgravingen danken wij de juffrouwen M.-C. Van Grunderbeek en E. Scheltens, alsmede de heer M. Lodewijckx; in het bijzonder ook de heer D. Janssens, die gedurende bijna gans de campagne 1977 de praktische leiding had op het terrein. Het feit dat de werken moesten uitgevoerd worden op een amper vijf jaar geleden buiten dienst gesteld kerkhof en dat bovendien de antieke resten tot op 3,40 m onder het huidige loopvlak gelegen zijn, bracht wel enkele zowel psychologische als praktische problemen met zich; dit verklaart dat niet gans de beschikbare zone kon worden vrijgelegd en dat we ons met een reeks grotere, evenwijdige sleuven dienden tevreden te stellen (fig. 44). Niettegenstaande deze beperkingen mogen de resultaten van het onderzoek als belangwekkend worden aanzien.

De vroegere opgravingen hadden het bestaan aangetoond van drie vestingen; tevens waren resten aangetroffen van een oudere, niet militaire bewoning. De jongste opgravingen hebben dit beeld niet wezenlijk veranderd. In gans het onderzochte areaal werden de overblijfselen aangetroffen van de houten en stenen gebouwen van de legerplaats. De langgestrekte houten barakken zijn ongeveer noord-zuid gericht; de plankenvloeren rustten op dikke lagen, kleverige klei, denkkelijk bedoeld als voorbehoedsmiddel tegen het steeds stijgende grondwater; zij werden herhaalde malen opgehoogd en hernieuwd. Enkele vage aanduidingen zouden kunnen wijzen op overdekte galerijen langs de lange gevels. Een lichte verschuiving in de schikking van de gebouwen en ook de gestadige ophoging van het loopvlak wijzen op veranderingen in het plan van de elkaar opvolgende *castella*. Van bijzondere betekenis is het stenen gebouw in sleuf X aangetroffen; het is gelegen bijna in de as van de zuidpoort, dicht tegenaan de noordelijke omwalling van het fort; een bekiezelde weg leidde er naar toe en omgaf het. Alhoewel dit gebouw niet volledig kon worden vrijgelegd konden in de ontdekte overblijfselen toch twee bouwfazen worden onderscheiden; als bouw materiaal werd uitsluitend donkere Doornikse kalksteen gebruikt. Alhoewel de jongste, uit steen opgetrokken vestingmuur buiten de onderzochte zone ligt, werd toch aan het

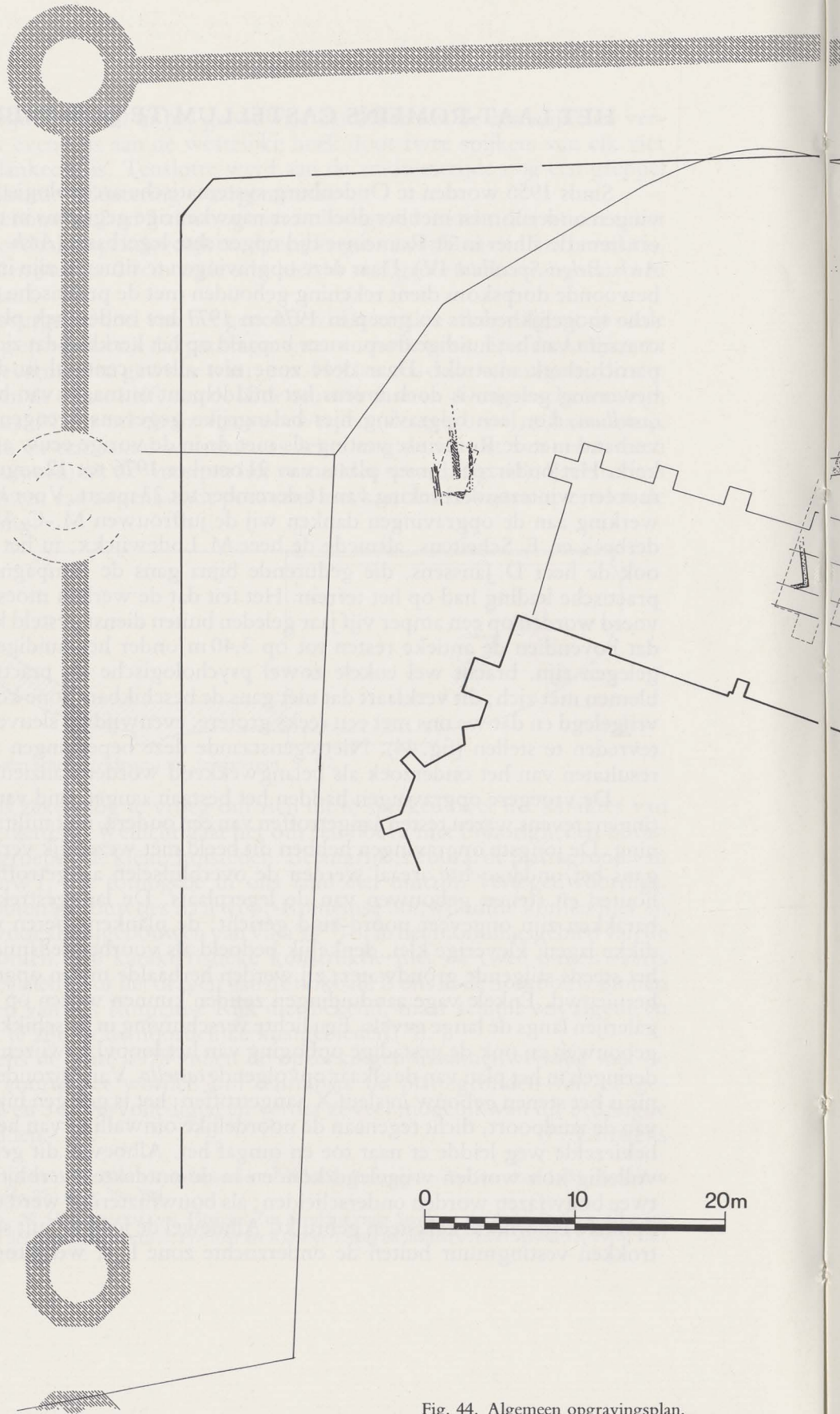
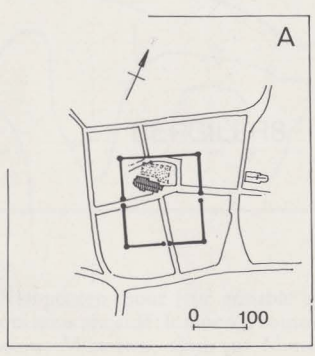
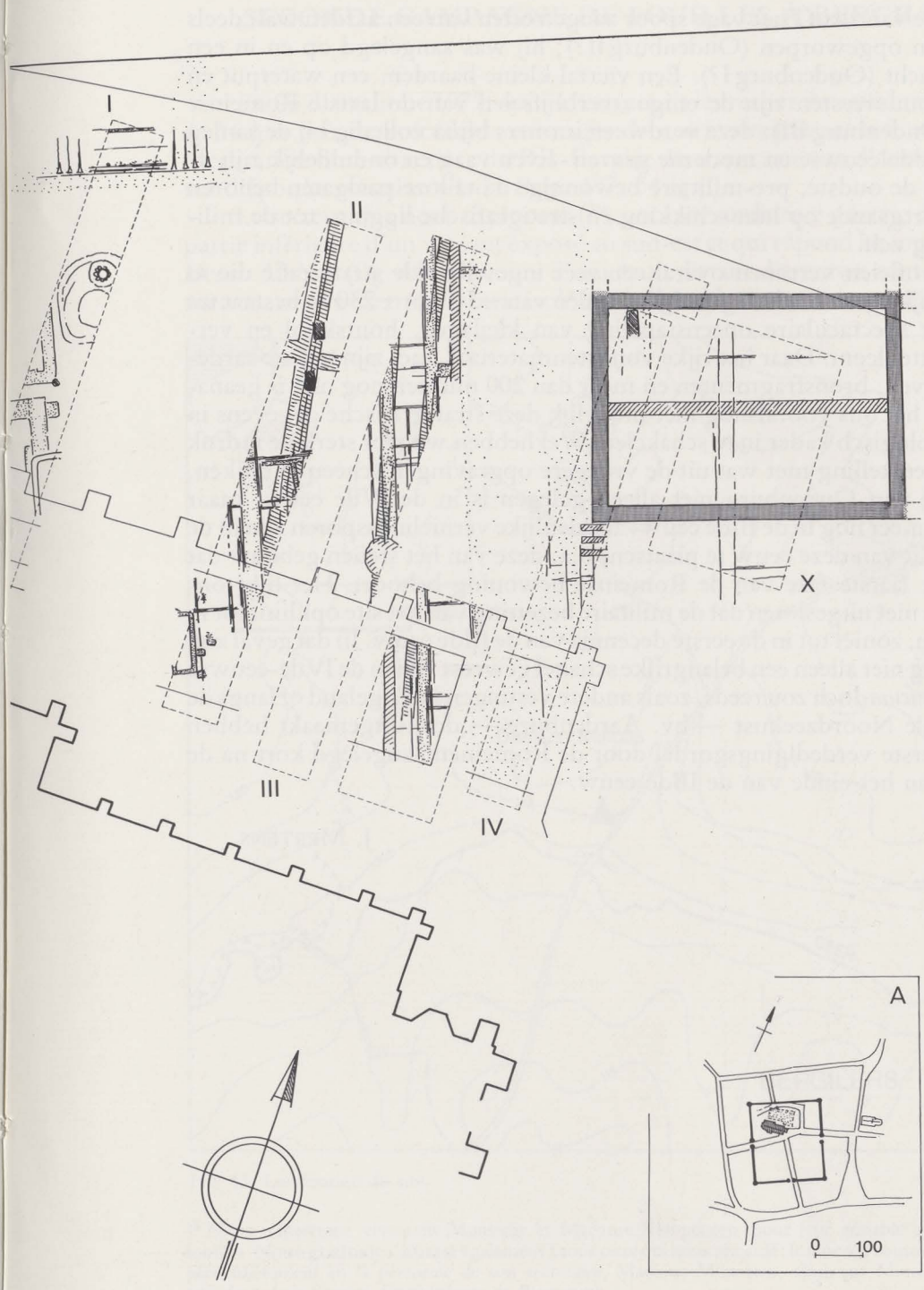

Fig. 44. Algemeen opgravingsplan.

noordeinde van sleuf I het vage spoor aangetroffen van een aarden wal, deels uit plaggen opgeworpen (Oudenburg II?); hij was aangelegd op en in een oudere gracht (Oudenburg I?). Een viertal kleine haarden, een waterput en wat vage muurresten zijn de enige overblijfselen van de laatste Romeinse vesting (Oudenburg III); deze verdween immers bijna volledig bij de aanleg van de middeleeuwse en moderne graven. Even vaag en onduidelijk zijn de resten van de oudste, pre-militaire bewoning: de talloze paalgaten behoren reeds, voortgaande op hun schikking en stratigrafische ligging, tot de militaire aanleg zelf.

De profielen vertonen overal een zeer ingewikkelde stratigrafie die in uitzonderlijke gevallen kan gevolgd worden van -340 tot -230 en bestaat uit een eerder spectaculaire opeenstapeling van kleilagen, houtskool en verbrande huttenleem. Daar het rijke vondstenmateriaal, met zijn talloze aardwerkscherven, bronsfragmenten en meer dan 200 munten nog niet is geanalyseerd, is het ons vooralsnog niet mogelijk deze stratigrafische gegevens in een chronologisch kader in te schakelen. Wel hebben we zeer sterk de indruk dat, in tegenstelling met wat uit de vroegere opgravingen scheen te blijken, het belang van Oudenburg niet alleen gelegen is in de IVde eeuw, maar misschien meer nog in de IIIde eeuw: aanzienlijke vernielingssporen zijn in de tweede helft van deze eeuw te plaatsen, o.a. deze van het stenen gebouw dat niet tot de laatste fase van de Romeinse bewoning behoort. Het lijkt ons bovendien niet uitgesloten dat de militaire bezetting van het site opklimt tot in het midden, zometertot in de eerste decennia van de IIIde eeuw. In dat geval zou Oudenburg niet alleen een belangrijke schakel geweest zijn in de IVde-eeuwse *Litus Saxonicum* doch zou reeds, zoals andere vestingen in Engeland of langs de continentale Noordzeekust — bv. Aardenburg — deel uitgemaakt hebben van een eerste verdedigingsgordel door de Romeinen aangelegd kort na de invallen van het einde van de IIIde eeuw.

J. MERTENS